

ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНУ

INVESTMENT PRIORITIES OF THE FOOD INDUSTRY'S DEVELOPMENT IN THE REGION

Антоніна ГОРДІЙЧУК,
кандидат економічних наук,
Луцький національний технічний університет

Antonina GORDIYCHUK,
PhD Economics,
Lutsk National Technical University

Розвиток харчової промисловості в окремих регіонах України гальмується недостатнім обсягом інвестування проектів реконструкції, модернізації та технічного переоснащення підприємств даної галузі господарського комплексу. Це переважно пов'язано з нерозвиненістю регіональних інвестиційних ринків, низьким рівнем концентрації фінансових ресурсів у суб'єктів агропродовольчого бізнесу. Виникає необхідність розробки інституціональних передумов реалізації пріоритетів інвестиційного забезпечення розвитку підприємств харчової промисловості, що дозволить масово впроваджувати продуктивні інновації, сучасні методи організації виробництва, управління та праці, а також встановлювати взаємовигідні контакти між виробниками харчових продуктів та їх споживачами. Досвід попередніх років довів, що низький рівень інвестиційного забезпечення проектів перебудови регіональних агропродовольчих комплексів зумовлений тим, що більшість підприємств харчової промисловості входять до високодиверсифікованих інтегрованих підприємницьких формувань, в яких переробка сільськогосподарської сировини не є домінуючою фінансування прямих і портфельних інвестицій.

У ряді праць вітчизняних вчених розглядаються системні суперечності пошквнення інвестиційного процесу в харчовій промисловості, аналізуються чинники, що впливають на активізацію інвестування проектів реконструкції, модернізації та технічного переоснащення основних засобів суб'єктів агропродовольчого бізнесу, оцінюються недоліки нормативної та податкової політики залучення іноземних інвестицій, а також рівень інвестиційної привабливості підприємств харчової промисловості [1-6].

На думку Н.Демчук, нині проблема підвищення ефективності інвестиційного процесу є однією з найбільш важливих. Для забезпечення стабільного розвитку економіки й досягнення Україною конкурентоспроможності на світових ринках необхідним є значний притік інвестиційних ресурсів в економіку та їх оптимальний розподіл з урахуванням балансу між короткотерміновою рентабельністю та стратегічними завданнями розвитку національної економіки. Аналіз галузевої структури свідчить про те, що найбільшу інвестиційну привабливість мають експортоорієнтовані галузі промисловості та високоприбуткові продукти з високими темпами окупності (це в першу чергу стосується продукції харчової промисловості) [1].

У сучасних економічних умовах важливим фактором підвищення ефективності розвитку продовольчого підкомплексу, на переконання О.Шебаніної, є вдосконалення інвестиційної політики. До пріоритетних для інвестування галузей, спроможних у стислий строк накопичувати інвестиційні ресурси, належать ті, що оперативіно реагують на зростання споживчого попиту і мають швидкий оборот капіталу (насамперед – харчова промисловість) [6].

Т.Товста виділяє такі чинники, які можуть реально впливати на активіза-

цію залучення іноземних інвестицій у харчову промисловість України: стабілізація правового поля держави; інтеграція політичної волі всіх гілок влади; нормалізація стану фінансово-кредитної системи; підвищення пріоритетності статусу іноземного інвестора; підвищення інвестиційної активності населення [5].

З викладеного випливає, що інвестиційне забезпечення розвитку харчової промисловості пов'язується зі значною кількістю проблем, які потребують швидкого вирішення, і застосуванням цілого комплексу заходів, що активізують інвестиційні процеси в агропродовольчому комплексі України.

Надзвичайно складна ситуація із залученням іноземних інвестицій, що зумовлено деформаціями вітчизняного законодавства, особливо в частині захисту прав інвесторів, усунення дискримінаційних умов та перерозподілу спільних прибутків. Підвищення ефективності організаційно-економічного механізму залучення іноземних інвестицій, на думку О.Остапенко, у підприємств харчової промисловості є багатоступеневим процесом, а його основні складові – вдосконалення державної нормативної та податкової політики залучення іноземних інвестицій у цілому [3]. Податкова система має стимулювати залучення іноземних інвестицій у плані як спрощення процесу їх освоєння, так і оподаткування отриманих результатів.

Цілями даної публікації є обґрунтування раціональності активізації інвестиційного забезпечення проектів модернізації, технічного переоснащення та реконструкції підприємств харчової промисловості, дослідження динаміки інвестицій в основний капітал виробництва харчових продуктів у Волинській області, а також обґрунтування перспективних форм нарощення інвестиційного потенціалу суб'єктами агропродовольчого бізнесу в даному регіоні.

У Волинській області мають місце сприятливі геополітичні, природно-кліматичні та виробничо-технічні передумови для розширеного відтворення підприємств харчової промисловості. Незважаючи на стагнацію в національному господарстві, яка мала місце в 90-х роках ХХ століття, більшість сегментів харчової промисловості Волині втрималися на відповідних цільових ринках, а окремі завдяки диверсифікації виробничої програми завоювали нові ринкові ніші. Але в багатьох районних центрах у період переходу до ринку бага-

то підприємств, які спеціалізувалися на переробці сільськогосподарської сировини, було демонтовано внаслідок руйнації колективних сільськогосподарських підприємств, які виступали основними постачальниками сировини для підприємств харчової промисловості.

Окремі підприємства тривалий час активно працювали на зовнішніх ринках, зарекомендувавши себе надійними партнерами й виробниками високоякісної харчової продукції. Значний деструктив у розвиток підприємств – експортерів продукції продовольства внесли «сирні війни»

У статті розкрито необхідність нарощення обсягів інвестиційного забезпечення розвитку підприємств харчової промисловості. Виявлено прикметні риси уповільнення процесів залучення іноземних інвестицій у харчову промисловість Волинської області. Запропоновано механізми нарощення інвестиційного потенціалу підприємств у окремих сегментах харчової промисловості даного регіону.

The article shows the necessity of increasing the volume of investment ensuring of the development of the food industry. It is revealed the notable features slowing processes of attracting foreign investment in the food industry of Volyn' region. The mechanisms of lengthening the investment potential of companies in certain segments of the food industry in the region are offered.

нашої країни з Російською Федерацією, що позбавило окремих виробників надійних ринків збуту і значно звузило їх інвестиційні можливості.

За період із 2005 по 2011 рік у динаміці інвестицій в основний капітал для виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у Волинській області не спостерігалось якоїсь чіткої тенденції (див. **рис.**). Якщо протягом 2005-2008 років мало місце зростання інвестицій в основний капітал для виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів унаслідок завищених соціальних очікувань і встановлення прозорості щодо залучення зовнішніх та освоєння вітчизняних інвестицій, то в часовому відрізку з 2008 по 2011 спостерігалася зворотна тенденція – невинне зменшення інвестицій в основний капітал для виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів.

Якщо у 2008 році обсяг інвестицій в основний капітал харчової промисловості у фактичних цінах становив 515,6 млн. грн., то у 2011 він знизився до рівня 139,6 млн. грн. У динаміці інвестицій у порівнянних цінах за аналізований період спостерігався аналогічний низхідний тренд. Причиною падіння обсягів інвестицій в основний капітал харчової промисловості Волинської області стало зниження інвестиційних рейтингів України в цілому, втрата експортерами харчових продуктів традиційних зовнішніх ринків, звуження ресурсної бази банківських установ. Також значно знизило інвестиційну активність суб'єктів агропродовольчого бізнесу їх поглинання потужними фінансовими групами, де домінували суб'єкти інших галузей, які відзначалися вищим рівнем капіталізації.

Прикметними рисами інвестиційного забезпечення розвитку окремих сегментів харчової промисловості Волинської області в сучасних умовах є:

- нерозвиненість регіонального фондового ринку, що не дозволяє суб'єктам агропродовольчого бізнесу залучати портфельні інвестиції;

- нерозвиненість інфраструктури (логістичної, транспортної та збутової) регіонального аграрного ринку, що знижує маневреність авансованого капіталу у виробництво продовольчої продукції;

- низький рівень підготовки менеджменту підприємств у питаннях налагодження партнерських відносин із закордонними стратегічними інвесторами, що не дозволяє повною мірою використати наявний потенціал залучення зовнішніх інвестицій (короткий термін окупності авансованого капіталу робить підприємства харчової промисловості надзвичайно привабливими для іноземних інвесторів);

- поодинокі випадки здійснення реінжинірингових та аутсорсингових заходів, що посилює деформації в структурі власного капіталу суб'єктів агропродовольчого бізнесу;

- пасивність у питаннях укладання лізингових угод щодо придбання високотехнологічного та енергоощадного обладнання з первинної переробки сільськогосподарської сировини, а також утилізації відходів харчових виробництв.

Суттєве збільшення інвестиційних вливань у харчову промисловість Волинської області пов'язане з типовими для регіонів України проблемами. Основними напрямками стимулювання вітчизняних та іноземних інвестицій у харчову промисловість є розробка регіональних програм залучення приватних інвестицій, розвиток ринку цінних паперів, створення вільних економічних зон, придбання іноземними інвесторами акцій вітчизняних підприємств харчової промисловості, страхування інвестицій від некомерційних ризиків, концентрація внутрішніх ресурсів при централізованій підтримці з метою реалізації пріоритетних інвестиційних проєктів [5].

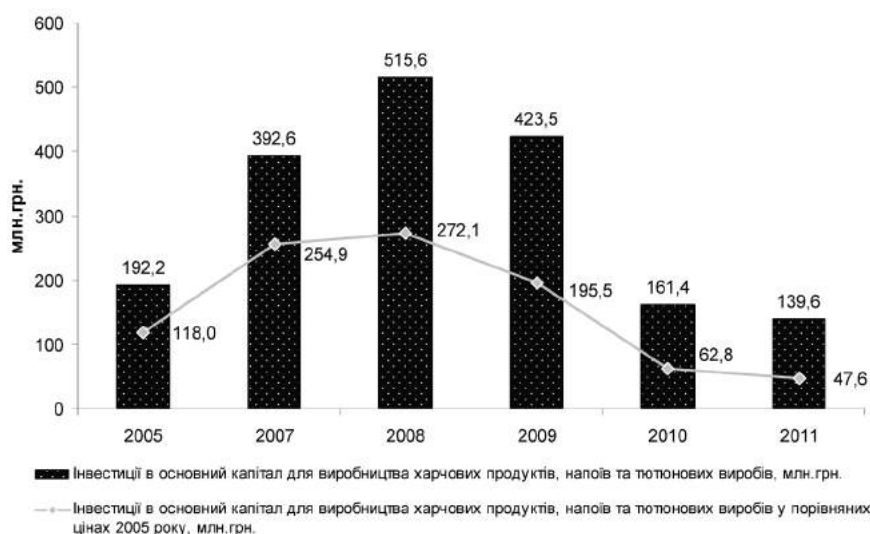
Нарощення обсягів інвестиційного забезпечення розвитку харчової промисловості у Волинській області пов'язується зі створенням на базі переробних і сільськогосподарських підприємств вертикально інтегрованих об'єднань, що дасть можливість значно підвищити рівень концентрації фінансових ресурсів та розширити спектр форм інвестиційного забезпечення проєктів реконструкції, модернізації та технічного переозброєння основного капіталу підприємств харчової промисловості.

До тенденцій, що відображають процес формування й розвитку інтеграційних систем в агропродовольчій сфері, можна віднести: концентрацію капіталу, інтеграцію промислового й фінансового капіталів, диверсифікацію форм і напрямів діяльності, глобалізацію діяльності, інтернаціоналізацію капіталу, використання новітніх технологій. Основними перевагами розвитку інтеграційних систем в агропродовольчій сфері є: керованість товарними, ресурсними та фінансовими потоками; підвищення фінансово-економічної стійкості суб'єктів аграрного ринку шляхом формування відносно замкнутих циклів; зниження трансакційних і сукупних витрат; мобілізація інвестиційних ресурсів, технічне переозброєння та модернізація виробництва на базі залучення як внутрішніх, так і зовнішніх джерел [2].

У регіональному молокопродуктовому підкомплексі дієвою формою нарощення інвестиційного потенціалу суб'єктів молокопродуктового бізнесу стане створення державно-приватних партнерств. Участь у них органів державної влади та органів місцевого самоврядування сприятиме наданню надійних гарантій іноземним інвесторам щодо захисту інвестованих ними фінансових ресурсів у модернізацію й реконструкцію індустрії переробки молочної сировини.

Створення державно-приватних партнерств, особливо на найбільш депресивних територіях, має забезпечити розбудову матеріально-технічної бази зберігання, первинної переробки й транспортування сирого молока. Державно-приватне партнерство дозволить особистим селянським господарствам, які увійдуть до нього, сконцентрувати достатній обсяг інвестиційних ресурсів для придбання холодильних установок і сучасних молоковозів. Найбільш прийнятною формою державно-приватного партнерства в даному сегменті господарства сільських територій буде асоціація виробників молока, в межах якої відбуватиметься координація стратегічних напрямів відтворення молочного поголів'я, розбудова матеріально-технічної бази зберігання молока, а також організація його продажу молокопереробним підприємствам. Це дасть змогу підвищити якість молока і відповідним чином забезпечити зростання закупівельних цін. Враховуючи те, що в деяких районах (особливо в Поліських) відсутні потужні фінансово-кредитні установи, об'єднання виробників молока-одноосібників в асоціації сприятиме інвестиційному забезпеченню критично необхідних масштабів модернізації, реконструк-

Рисунок. Динаміка інвестицій в основний капітал у фактичних та порівнянних цінах у Волинській області за період 2005-2011 років (за даними Головного управління статистики у Волинській області)

ції та технічного переоснащення індустрії виробництва, зберігання й транспортування молокопродукції.

Перспективним напрямом нарощення інвестиційного потенціалу відтворення молочного скотарства є входження особистих селянських господарств, фермерів та сільськогосподарських підприємств у кластерні утворення, інноваційним ядром яких виступають молокопереробні заводи. Така організаційна форма ведення молокопродуктового бізнесу створить умови для переливу інвестиційних ресурсів зі сфери переробки молока у сферу його виробництва, що розширить сировинні зони молокопереробних підприємств та сприятиме індустріалізації виробництва й первинної переробки сирого молока. Підвищиться ймовірність впровадження сучасних технологій доїння молока та утримання продуктивної худоби. Молокопродуктова класифікація підвищить рівень керованості товарними й фінансовими потоками, зміцнить стійкість суб'єктів агропродовольчого бізнесу відносно різких коливань кон'юнктури цільових ринків, оперативно мобілізуватиме інвестиційні ресурси на технічне переозброєння та модернізацію всіх фаз молокопродуктового ланцюга.

Нарощення інвестиційного потенціалу підприємств бурякоцукрового підкомплексу пов'язується з їх входженням до інтеграційних формувань, у межах яких забезпечуватиметься часткова централізація функцій маркетингу, створення спільних логістичних центрів і впровадження сучасних процесних та продуктових інновацій. Слід зазначити, що підприємства бурякоцукрового підкомплексу Волинської області мають доволі високий запас міцності для встановлення партнерських відносин із закордонними стратегічними інвесторами. Ефективною формою інвестиційно-інноваційного розвитку цукрових заводів стала б їх інтеграція з великими сільськогосподарськими підприємствами в межах нестатутних об'єднань, що сформує передумови для розширення масштабів сировинних зон, оптимізації витрат і доставки коренеплодів та вторинної переробки відходів бурякоцукрового виробництва.

Волинська область відзначається тим, що за період незалежності України в даному регіоні не було демонтовано жодного цукрового заводу. Порівняно з іншими регіонами тут вдалося зберегти значні обсяги виробництва цукру. Завдяки цьому було створено ресурсну базу для налагодження контактів з рядом закордонних партнерів, а також формування сучасних маркетингових каналів збуту, впровадження передових ресурсо- та енергозберігаючих технологій. Це дало можливість навіть в умовах глибокої економічної кризи, яка мала місце в 90-х роках ХХ століття, зберегти масштаби посівів у ряді сільськогосподарських підприємств, які традиційно спеціалізувалися на вирощуванні цукрового буряка, і тим самим подолати синдром зниження рівня зайнятості в ряді населених пунктів. У районах, де сільськогосподарські підприємства були демонтовані, центр тяжіння в посівах цукрових буряків перемістився в особисті селянські господарства, що стали основними постачальниками цукрової сировини на переробні підприємства.

Підприємства олійно-жирової промисловості вже тривалий час працюють з іноземними інвесторами, окремі з яких навіть поглинули деякі волинські підприємства. Збільшення обсягів інвестування проєктів модернізації та технічного переоснащення підприємств олійно-жирової промисловості безпосередньо пов'язане зі створенням рівноправних умов для всіх учасників інвестиційного процесу незалежно від походження та форм капіталу. Тим більше, що олійно-жирова промисловість має надзвичайно потужну сировинну базу для виробництва високоякісної продукції для продажу як на вітчизняному, так і закордонному ринках.

З метою залучення додаткових обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій у харчову промисловість Волинської області органи виконавчої влади та місцева торгово-промислова палата мають ініціювати проведення міжнародних і всеукраїнських бізнес-форумів, присвячених популяризації продукції місцевих виробників продовольства. Проведення таких форумів підвищить рівень обізнаності потенційних інвесторів з наявним виробничим та організаційним потенціалом волинських товаровиробників, виявить позитивний

попередній досвід виробництва продукції, яка продавалася на місцевому й закордонному ринках, прискорить процеси створення спільних підприємств з випуску високоякісної та екологічно безпечної продукції з місцевої сировини.

Місцева влада має використовувати всі наявні інституціональні інструменти для надання фінансової та організаційної допомоги щодо залучення державних і приватних інвестицій в агропродовольчий комплекс Волинської області. У першу чергу районні адміністрації повинні ініціювати створення об'єднань виробників продовольчої продукції, що сприятиме підвищенню рівня концентрації інвестиційних ресурсів і тим самим створюватиме передумови для розширеного відтворення виробничо-технічної бази переробки сільськогосподарської продукції. У межах об'єднань значно підвищаться можливості укладання угод з іноземними транснаціональними корпораціями, які спеціалізуються на виробництві продовольства. Мається на увазі створення на базі об'єднань підприємств харчової промисловості відповідних маркетингових та консалтингових служб, які в першому випадку просуватимуть продукцію на нові ринки, а в другому – координуватимуть роботу учасників об'єднання щодо впровадження продуктових та процесних інновацій, що позитивно вплине на рівень інвестиційної привабливості агропродовольчого сектора Волинської області.

ВИСНОВКИ

Пожвавлення інвестування на підприємствах харчової промисловості шляхом залучення додаткових фінансових ресурсів, впровадження сучасних технологічних процесів і передового досвіду управління грошовими потоками значною мірою залежить від інституціонального підґрунтя інвестиційної діяльності та від ефективності реалізації державної економічної політики в питанні формування національного й регіональних інвестиційних ринків. Враховуючи наявний дефіцит власних інвестиційних ресурсів в більшості підприємств харчової промисловості, нерівномірність надходження інвестиційних ресурсів в окремі сегменти продовольчого комплексу, виникає гостра необхідність у виборі пріоритетних напрямів інвестиційного забезпечення розвитку харчової промисловості окремих регіонів. Левова частка різного роду державних преференцій має надаватися тим сегментам харчової промисловості, які виступають базовими ланками регіональних господарських комплексів, повною мірою впливають на розвиток суміжних галузей, а також виробляють продукцію з високою часткою доданої вартості.

Не потребує додаткового обґрунтування твердження про те, що пріоритетом у відтворювальній структурі інвестицій у підприємства агропродовольчого комплексу має бути фінансування проєктів реконструкції, технічного переоснащення та модернізації активної частини основних засобів. Важливим пріоритетом інвестування має стати розбудова транспортної та логістичної інфраструктур, які оптимізують процес просування готової продукції до кінцевого споживача і дозволяють значною мірою знизити транзакційні та трансформаційні витрати.

Необхідно зазначити, що активізація процесів іноземного інвестування проєктів реконструкції підприємств харчової промисловості суттєво залежить від прозорості вітчизняного податкового, митного, конкурентного та антидемпінгового законодавства, які усувають дискримінаційні умови для окремих суб'єктів інвестиційного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демчук Н. І. Ефективність механізму створення інвестиційного середовища в Україні / Н. І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №6. – С. 3–6.
2. Дікарев О. А. Сучасний стан та тенденції розвитку інтеграційних систем в агропродовольчій сфері України / О. А. Дікарев // Бізнес-навігатор. – 2012. – №1(27). – С. 94–100.
3. Остапенко О. І. Проблема ефективності залучення іноземних інвестицій у підприємства харчової промисловості / О. І. Остапенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №24. – С. 11–12.
4. Товста Т. А. Актуальні проблеми і перспективи розвитку харчової промисловості України / Т. А. Товста // Агросвіт. – 2008. – №6. – С. 8–12.
5. Товста Т. А. Інвестиційний фактор розвитку харчової промисловості України / Т. А. Товста // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №2. – С. 18–20.
6. Шибаніна О. В. Інвестиційне забезпечення розвитку продовольчого підкомплексу АПК / О. В. Шибаніна // Економіка АПК. – 2007. – №2. – С. 56–61.